

12.12.2005

PPO-2005-R-5-53

Vapo Oy
PL 318
90101 OULU

Viite

Asia

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO VAPO OY:N PATASUON YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN
ARVIOINTIOHJELMASTA, PYHÄNTÄ, PIIPPOLA JA KÄRSÄMÄKI

1. YVA-MENETTELY JA HANKETIEDOT

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) tarkoituksena on edistää ympäristövaikutusten arviointia sekä lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia.

Ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (468/94, muutos 267/99) ja YVA-asetuksen (268/99) 6 §:n hankeluettelon kohdan 2d mukaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan turvetuotantohankkeisiin, kun yhtenäiseksi katsottava tuotantopinta-ala on yli 150 hehtaaria.

Vapo Oy on toimittanut Patasuon turvetuotantoalueen arviointiohjelman Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukseen. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus toimii hankkeessa YVA-lain tarkoittamana yhteysviranomaisena.

Arviointiohjelma ja arviointiselostus

Arviointiohjelma on hankkeesta vastaavan laatima suunnitelma, jossa esitetään tiedot hankkeesta kokonaisuutena, tiedot arviointimenettelyn järjestämisestä sekä menetelmät hankkeen ja sen vaihtoehtojen ympäristövaikutusten selvittämiseksi. Yhteysviranomaisen antaa arviointiohjelmasta lausunnon, jossa tarkastellaan asetuksessa esitettyjen arviointiohjelman sisällöllisten vaatimusten toteutumista.

Arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon perusteella hankkeesta vastaava laatii arviointiselostuksen, joka tulee samanlaiseen julkiseen käsittelyyn kuin arviointiohjelmakin. Arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto tulee liittää mahdollisiin lupahakemusasiakirjoihin. Yli 10 hehtaarin turvetuotantohanke edellyttää ympäristönsuojelulain (YSL 86/2000) mukaisen ympäristöluvan hakemista. Patasuon mahdollinen ympäristölupahakemus käsitellään Pohjois-Suomen ympäristölupavirastossa.

Hankkeesta vastaava

Hankkeesta vastaa Vapo Oy Energia, PL 318, 90101 Oulu, yhteyshenkilönä Päivi Peronius. Konsulttina arviointiohjelman laatimisessa on toiminut Plannora Oy, PL 43, 90401 Oulu, yhteyshenkilönä Seppo Mäkräinen.

Hanke ja sen vaihtoehdot

Vapo Oy suunnittelee aloittavansa turvetuotannon Patasuolla. Patasuo sijaitsee pääosin Pyhännän kunnassa, mutta alueen eteläosa sijoittuu Kärämäen kunnan puolelle sekä suon keskiosa Piippolan kunnan alueelle. Patasuo sijaitsee Iso Lamujärven lounaispuolella. Lähin loma-asutus sijaitsee Iso Lamujärven rannalla ja lähin vakituinen asutus Kärämäen Sydänmaankylässä. Suunniteltu tuotantoala on 275 ha, joka on sarkaojitettu vuonna 1981. Lisäksi alueen etelä- ja keskiosat on ruuvattu ja muotoiltu turvetuotantoa varten 1988. Muita tuotantoon tähtääviä toimia alueella ei ole tehty. Vesienjohtamisreitti on Viitapuro-Luomajoki-Kärämäenjoki-Pyhäjoki. Hanke sijaitsee Luomajoen vesistöalueella 54.082. Tuotettavan polttoturpeen käyttökohteita ei arviointiohjelmassa ole tarkemmin määritelty. Alueelta voidaan tuottaa vähäisiä määriä myös ympäristöturvetta. Tuotannon on arvioitu kestävän 20 – 30 vuotta. Arviointiselostuksessa tullaan esittelemään alueelle soveltuvia jälkikäyttömuotoja. Arviointiohjelmassa esitetyt arvioitavat vaihtoehdot ovat:

0-vaihtoehto. Hanke jätetään toteuttamatta.

1-vaihtoehto. Tuotanto aloitetaan koko tuotantokelpoisella pinta-alalla (275 ha); vesienkäsittelynä sarkaojarakenteet, laskeutusaltat ja virtaamansäätö.

2-vaihtoehto. Tuotanto aloitetaan koko tuotantokelpoisella pinta-alalla (275 ha); vesienkäsittelynä sarkaojarakenteiden ja laskeutusaltaiden lisäksi jokin liukoisia ravinteita pidättävä menetelmä, joka todennäköisesti on pintavalutus.

2. ARVIOINTIOHJELMASTA TIEDOTTAMINEN JA KUULEMINEN

Arviointiohjelman vireilläolosta on ilmoitettu YVA-lain ja -asetuksen mukaisesti 26.9.2005 seuraavissa sanomalehdissä: Kaleva, Pyhäjokiseutu ja Siikajokilaakso. Arviointiohjelma on kuulutettu Pyhännän, Piippolan sekä Kärämäen kuntien ilmoitustauluilla sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen ilmoitustaululla 26.9. – 11.11.2005. Arviointiohjelma on ollut kuulutuksen ajan nähtävillä Pyhännän, Piippolan ja Kärämäen kunnanvirastoissa ja pääkirjastoissa sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa.

Arviointiohjelmasta järjestettiin esittelytilaisuus yleisölle Sydänmaankylällä kyläkeskus Sykkeessä 17.10.2005. Lisäksi Pyhännän kunta järjesti asiasta tiedotustilaisuuden Pyhännän kunnanvirastolla 2.11.2005.

Sydänmaankylän yleisötilaisuudessa paikalla oli noin 30 henkilöä. Yleisö oli huolissaan Iso Lamujärven nykytilasta. Paikallisten asukkaiden mukaan järvi ei kestä enää lisäkuormitusta, jota tulisi pölylaskeumana Patasuolta vallitsevan tuulensuunnan ollen järvelle päin kesäaikana. Tilaisuudessa kritisoitiin sitä, ettei kesämökkintontteja markkinoitaessa ole mainittu mitään Patasuon turvetuotantohankkeesta. Yleinen mielipide oli hanketta vastaan.

Pyhännän tilaisuudessa paikalla oli lähes 60 osallistujaa. Vilkaassa keskustelussa keskeisemmäksi asiaksi nousi huoli Iso Lamujärven veden laadusta, joka osallistujien mukaan ei kestä pölylaskeumana tulevaa lisäkuormitusta. Tilaisuudessa myös tuotiin esille, että Vapon tulisi luopua Patasuon hankkeesta ja ottaa sen sijaan käyttöön jokin muu suo. Tilaisuudessa korostettiin sitä, että Iso Lamujärven virkistyskäyttöä on viime vuosina voimakkaasti kehitetty ja

suunnitelmia alueen edelleen kehittämistä on myös tehty. Yleinen mielipide oli hankkeen vastainen.

3. YHTEENVETO ESITETYISTÄ LAUSUNNOISTA JA MIELIPITEISTÄ

Yhteysviranomainen pyysi arviointiohjelmasta lausuntoja, ja lisäksi ohjelmasta on saanut esittää mielipiteitä. Lausuntopyyntötahot on mainittu liitteessä 1. Lausuntoja annettiin 9 kpl. Mielipiteitä esitettiin 8 kpl, joista yhdessä oli yli 300 allekirjoittajaa. Seuraavaan on tiivistetty lausunnoissa ja mielipiteissä esitetyt seikat:

Lausunnot

Pyhännän kunnanhallitus toteaa, että arviointiohjelma on riittävän yksityiskohtainen ja perusteellinen. Kunnanhallitus toteaa lausuntonaan, että Iso Lamujärvi on koko Pohjois-Pohjanmaan alueen tärkeä virkistyskohde, jossa on runsaasti vapaa-ajan asutusta sekä merkittäviä matkailuelinkeinoja palvelevia hankkeita. Pitkäaikainen turvetuotantotoiminta järven läheisyydessä vaarantaa järven tilan. Järveen ei saa päästää yhtään lisää turvepölykuormaa. Ohjelmassa esitetyt meluhaitat vapaa-ajan asutukselle ovat merkittävät. Kunnanhallitus esittää, että hanketta ei toteutettaisi lainkaan.

Piippolan kunnanhallitus yhtyy Pyhännän kunnanhallituksen kielteiseen kantaan hankkeeseen. Lausunnossa todetaan lisäksi, että hankkeesta vastaavalla on mahdollisuuksia löytää muualta paremmin sopivia tuotantoalueita, joilla ei ole Patasuon kaltaisia vesistö- ja ympäristövaikutuksia. Lausunnon mukaan hankkeella tulisi olemaan haitallisia vaikutuksia Piippolan alueen vesistöille sekä matkailuelinkeinon ja asukkaiden virkistystoiminnan kehittämiseksi.

Kärsämäen kunnanhallitus esittää lausuntonaan ympäristötarkastajan lausunnon, jossa todetaan, että arviointiohjelma käsittelee hyvin yleisellä tasolla tuotannosta tulevia haittavaikutuksia, mutta ei riittävästi itse tuotantoalueen vaikutuksia. Lausunnon mukaan haittavaikutuksia alueen vakitukselle ja loma-asutukselle sekä alueen vesistöille (Iso Lamujärvi, Kärsämäenjoki, Pyhäjoki) tulee käsitellä esitettyä enemmän. Samoin pöly- ja mahdollisia meluhaittoja virkistyskäytön kannalta tulee tarkastella. Lausunnossa esitetään lisäksi kysymys, vaikuttaako hanke tonttien arvonalennukseen. Kunnanhallitus toteaa lisäksi, että hankkeesta tulee luopua kokonaan.

Siikalatvan ympäristöpalvelut toteaa, että arviointiohjelmassa on esitetty asetuksen edellyttämät asiat, mutta Iso Lamujärven tilan suojeluun liittyviä asioita ei ole riittävästi otettu huomioon. Iso Lamujärven tilaa ovat lausunnon mukaan heikentäneet metsäojitukset, Konnunsuon turvetuotantoalue sekä järven säännöstely. Heinäkuussa 2005 järvellä todettiin luultavasti ensimmäisen kerran sinileväesiintymä. Järvi ei kestä enää lisäkuormitusta, jota on odotettavissa Patasuon turvetuotantoalueelta pölyn muodossa. Järven rannalla on yli 200 loma-asuntoa sekä ympärivuotista asutusta. Järvi on merkittävä virkistystymiskohde, jolla on kolme yleistä uimarantaa. Lausunnossa todetaan lopuksi, että hanketta ei tule toteuttaa ollenkaan.

Pohjois-Pohjanmaan liitto toteaa, että arviointiohjelma antaa hyvän pohjan arviointiselostuksen laatimiselle. Ohjelmaan tulee kuitenkin liittää tarkastelu liikenteestä ja sen vaikutuksista kuljetusten alkupään paikallisteihin ja asutukseen. Patasuo on merkitty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaan turvetuotantoon soveltuvana alueena. Yleisissä suunnittelumääräyksissä todetaan mm. että tuotantoa tulee harjoittaa niin, että sen valuma-aluekohtainen vesistön kuormitus vähenee valtakunnallisen vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisesti.

Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto toteaa, että allastukseen perustuva vaihtoehto on epätodennäköinen, koska nykytietämyksen mukaan esitetty vesiensuojelutekniikka ei ole parasta käyttökelpoista tekniikkaa. Vaikutusarvioinnin edetessä tulee huomioida myös mahdolliset uudet vaihtoehdot, mikäli niitä perustellusti esitetään. Lausunnossa todetaan, että tuotantovaihe sijoittuu loma-asutuksen kannalta tärkeimpään vuodenaikaan ja loma-asutusta on suhteellisen lähellä hankealuetta. Siksi arvioinnissa on syytä esim. teemahaastatteluin tai muutoin kartoittaa loma- ja vakituisten asukkaiden käsitykset ja toiveet hankkeesta. Pölyvaikutukset voivat olla merkittäviä tuotantoalueen läheisyydessä. Asukkaiden kokemaa alueen virkistysarvo on syytä nähdä laajempaan kokonaisuutena, eikä pelkästään itse hankkeen näkökulmasta. Arvioidut pöly- ja melualueet tulee kuvata havainnollisesti kartalla, ja pölyn osalta tulee erotella viihtyisyyshaittaa aiheuttavan pölyn ja pienhiukkasten eli terveyshaittaa aiheuttavan pölyn osuus ja leviäminen. Arvioinnissa on tarpeellista tuoda esille ne työvaiheet, mistä on odotettavissa eniten ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia sekä näiden vaikutusten vähentämiseen tähtäävät toimet. Talousvesikäytössä olevat yksityiskaivot tulee kartoittaa.

Kainuun TE-keskuksen kalatalousyksikön lausunnon mukaan Kärämäenjoen keski- ja alaosan kalataloudesta on verraten runsaasti velvoitetarkkailusta kertynyttä tietoa. Kun tietoja täydennetään puuttuvilta osin (Viitapuro ja Luomajoki), ovat tiedot kalataloudellisten vaikutusten arvioimiseksi riittävät. Lausunnon mukaan hankkeen pinta-alan ja vesistön nykyisen runsaan kuormituksen vuoksi myös vesien kemiallisen käsittelyn käyttömahdollisuudet ja vaikutukset tulee selvittää.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin lausunnon mukaan Patasuon ojitus ilman vesiensuojelurakenteita kuvastaa hyvin turpeenkaivun historiaa: toteutus ensin, jonka jälkeen vasta suunnitelma ja luvat. Lausunnon mukaan päästökaupan alettua lauhdesähkön tuottaminen turpeella on kannattamatonta, ja siksi Haapaveden laitoskin seisoo. Turpeen käyttömäärien vähetessä nykyisten turvetuotantoalueiden poistuminen tuotannosta ei edellytä jatkossa enää uusien turvetuotantoalueiden avaamista alueellisen energiahuollon varmistamiseksi. Patasuon tuotannolle ei lausunnon mukaan ole todellista tarvetta. Näin ollen huolimatta pitkälle viedystä maanmuokkauksesta ja jo toteutuneista ympäristövaurioista Patasuon hankkeessa toteuttamatta jättäminen on edelleen todellinen vaihtoehto. Lisäksi Patasuolle on laadittava ja toteutettava vesiensuojelusuunnitelma. Se tarkoittaa, että 0-vaihtoehdossa on tarkasteltava alueen ennallistaminen tai vähintään tarvittavat ympäristönsuojelujärjestelyt ympäristövaikutusten lieventämiseksi. Kärämäenjoen veden erittäin heikkoa laatua on viime vuosina pyritty parantamaan eikä vesistö kestä uutta kuormitusta. Patasuon tuotannon aiheuttama kokonaiskuormituksen kasvu ja siitä seuraava ongelma vesiensuojelulle ja vesien tilan parantamistavoitteelle on selvitettävä.

Hankkeen vaikutukset Iso Lamujärveen ovat yksi hankkeen toteuttamiskelpoisuuden arvioinnin kynnyskysymyksistä. Siitä huolimatta järveä ei YVA-ohjelmassa mainita vaikutusten vastaanottajana. Tuulen mukana leviävän turvepölyn ekologiset vaikutukset eri vuodenaikoina Isoon Lamujärveen on selvitettävä huolellisesti sekä arvioitava sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset järven virkistyskäyttöön ja mökkientien arvoon. Lisäksi on otettava huomioon sekä vesistökuormitusta että pölypäästöjen vaikutuksia arvioitaessa, että tuottajalla voi olla pyrkimys ympärivuotiseen tuotantoon.

Sen sijaan Patasuolta kantautuva melu tulee olemaan kokemuksen mukaan merkittävä viihtyvyshaitta sekä läheiselle loma-asutukselle että Iso Lamujärvellä virkistäytyjille. Tuotannon aiheuttama melu on lisäksi hyvinä poutajaksoina ympärivuorokautista ja ajoittuu ajankohtaan, jolloin järven ja loma-asuntojen virkistyskäyttö on vilkkaimmillaan. Melun kokeminen on sosiaali-

nen vaikutus. Selostuksessa on arvioitava sen merkitystä vesistö- ja pölyvaikutuksien tapaan olennaisena hankkeen ympäristöhaittana.

Kun ohjelma pitää Haapaveden turvelauhdelaistosta Patasuon turpeiden yhtenä pääkäyttäjänä, selostuksessa tulee arvioida, kuinka kalliiksi päästökaupan valitessa turvelauhteen tuottaminen yhteiskunnalle tulee ja kuinka paljon uusien turvesoiden avaaminen hidastaa välttämätöntä siirtymistä uusiutuviin metsä- ja peltoenergiälähteisiin. Päästökaupan alettua turvetuotannon yhteiskunnalliset vaikutukset ylipäänsä ovat merkittävästi muuttuneet. Se koskee myös turvetuotannon työllistävyyttä. Turpeen kotimaisten vaihtoehtojen, uusiutuvien metsä- ja peltoenergiavarojen hyödyntäminen työllistää etenkin sisäänajovaiheessa huomattavasti enemmän ja monipuolisemmin kuin turpeenpolttoon perustuva energiantuotanto. Kun turvetuotannon on arvioitu kestävän Patasuolla noin 20 vuotta ja jo nyt turpeen poltto esimerkiksi Haapavedellä on päättynyt, ohjelman teksti turpeesta ainoana vartenotettavana kotimaisena energianlähteenä on kaiken kaikkiaan pahasti vanhentunut. Myös tuotantoa koskevissa ympäristövaikutusten arvioinneissa olisi jo aika päivittää teksti tältä osin.

Tiehallinnon Oulun tiepiiri esittää, että arviointiselostuksessa arvioidaan ohjelmassa esitetyn lisäksi hankkeen vaikutuksesta syntyviä melu- ja pölypäästöjä sekä liikenneturvallisuusvaikutuksia erityisesti alemmalla tieverkolla, jolla turvekuljetukset voivat lisätä raskaan liikenteen määriä huomattavasti. Nykyisen tiestön kuvauksen lisäksi tulee arvioida hankkeen vaikutukset tiestön kuntoon.

Mielipiteet

Iso-Lamujärven suojeluyhdistyksen mukaan Iso Lamujärven veden laatu on jo nykyisellään huono. Laatu on heikentynyt Konnunsuon turvetuotannon johdosta eikä veden laatu kestä enää Patasuon aiheuttamia rasituksia. Iso Lamujärvi ympäristöineen on merkittävä vapaa-ajan vietto- ja virkistysalue. Järven rannalla on lähes 300 vapaa-ajan asuntoa. Patasuon aiheuttamat pöly-, melu- ja maisemahaitat sekä veden laadun heikkeneminen vähentäisivät järven ja lähialueiden arvoa virkistysalueena ratkaisevasti. Lisäksi haitoista aiheutuisi vapaa-ajan asuntojen ja maa-alueiden arvon romahtaminen ja omistajille huomattava taloudellinen menetys.

Pyhännän Mallorka Oy, joka edustaa 13 vapaa-ajan kiinteistöä Iso Lamujärven rannalla huomauttaa, että Iso Lamujärveä on markkinoitu puhdasvetisenä, luonnonrauhaisana vesistönä ja alueena. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että alueelta itselleen virkistyspaikan valinneet saavat nauttia rauhasta. Iso Lamujärvi huviloineen sijaitsee kesän vallitsevan tuulen suunnassa ja kun turvetuotanto ajoittuu samaan ajankohtaan vapaa-ajan asuntojen pääasiallisen käytön kanssa, on pöly- ja meluhaittoja odotettavissa. Tuotannon alkaessa ei voida enää puhua luonnonrauhaisasta ja puhtaasta luonnosta. Mielipiteessä on esitetty joukko kysymyksiä, joihin arviointiselostuksessa tulee vastata. Kysytään, miten kattava mittausverkosto riittävän pitkälle ajanjaksolle pöly- ja meluhaittojen todentamiseksi huvila-alueilla ja järvellä järjestetään, kuinka nopeasti tuotanto voidaan keskeyttää tai lopettaa päästörajojen ylittyessä, miten turveyhtiö korvaa aiheutuneet vahingot, mikä on virkistys- ja vapaa-ajankäytön tason alentuma ja loma-asuntojen arvon alentuma alueella, miten järven mahdollisesti kertynyt turvepöly poistetaan, mitkä ovat mahdollisten turvepalojen aiheuttama haitat ja kuinka estetään melun kantautuminen loma-asuntoalueelle. Mielipiteen esittäjä on hankkeen toteuttamatta jättämisen kannalla.

AA huomauttaa, että Pyhännän kunta on rajoittanut Iso Lamujärven ympärillä olevien tonttien rakennusoikeutta suojellakseen alueen luontoa. On ristiriitaisa, että yksityiset maanomistajat veloitetaan suojelemaan luontoa, mutta sa-

maa ei vaadita yrityksiltä. Kun Pyhännän kunta on katsonut, että Iso Lamujärven ympäristö on luontonsa puolesta suojelemisen arvoinen, niin Patasuon turvetuotantohanketta ei myöskään tule toteuttaa. Patasuon turvetuotantohanke edustaa lyhytnäköistä taloudellisen hyödyn tavoittelua, varsinkin kun turve ei nykyisen käsityksen mukaan tule olemaan tulevaisuuden energianlähde. Luonnonsuojelu-näkökohta edustaa vastuuntuntoista toimintaa, jonka hyödyt pitkällä aikajänteellä ylittävät turvetuotannon taloudellisten voittojen tuoman hyödyn.

BB kertoo käyneensä Iso Lamujärvellä vuodesta 1952 alkaen. Parin viimeisen vuosikymmenen aikana järven kalakanta on selvästi heikentynyt. Muikku on hävinnyt lähes kokonaan. Veden säännöstely on voimakas tekijä kalakannalle, koska mm. kutu jää talvisin veden laskettua jään alle ja tuhoutuu. Myös veden laatu on huonontunut niin paljon, ettei voi enää kalastaa verkoilla, koska ne limoittuvat parissa tunnissa. Keväällä ja alkukesästä vuonna 2005, tuli järveen raju pulssi humuspitoista vettä siten, että veden väri tummeni, eikä vettä voinnut käyttää mm. saunavetenä ilman kankaan avulla tehtävää siivilöintiä. Kankaalle jäi tummaa mönjää, joka mielipiteen mukaan oli turvepölyä. Edelliseen nojaten todetaan, ettei Patasuon aluetta tule ottaa turvetuotantoon siksi, että vähäinenkin lisä Iso Lamujärven veden huonontumiseen voi olla erittäin haitallista ja arvaamatonta. Koska tuuli käy lähes aina etelän – lännen väliltä, turvepöly kulkeutuu järveen. On ilmennyt yleisessä keskustelussa kannanottoja, joissa on mainittu energian ja lämmön tuotannossa siirtyminen turpeesta puuhakkeeseen. Näin ollen tuotannon aloittaminen Patasuolla voi olla virheinvestointi.

CC:n kokemukset Iso Lamujärveltä alkavat 1970-luvun alkupuolelta, jolloin vesi oli kirkasta ja pohja näkyi. Vuosien kuluessa veden sameus on lisääntynyt. Verkot limoittuvat ja pohjassa näkyy turvelietettä, jota vesistöön kulkeutuu Konnunsuolta laskuojan ja ilman kautta kulkeutuvan pölyn mukana. Lähialueen asutus tulee kärsimään pölystä ja meluhaitoista. Pyhäjoki ei kaipaa enää lisäkuormitusta entisten turvetuotantoalueiden lisäksi. Mielipiteen esittäjät haluavat ainoan arvokalajärven säilyvän kalastus- ja virkistyskäytössä tulevaisuudessakin, ja kannattavat hankkeen toteuttamatta jättämistä.

DD ja EE huomauttavat, että Iso Lamujärvi on laajalti tunnettu puhdasvetisenä, erityisesti muikkukannastaan kalarikkaana järvenä. Viime vuosikymmeninä on järven tila ja veden laatu kuitenkin huonontunut johtuen oletettavasti metsäojituksista ja yläjuoksulla tapahtuvasta turvetuotannosta, koska järven ympäristössä ei ole saastuttavaa teollisuutta tai maataloutta merkittävässä määrin. Järvi on matalapohjainen ja pienivirtauksinen hiekkapohjainen järvi, jossa humuspitoinen vesi on aiheuttanut pohjan liettymistä ja järven rehevöitymistä. Järven rannalla on noin 250 loma- ja vapaa-ajan asuntoa, useita yleisiä uimarantoja, venerantoja, veneen laskupaikkoja sekä vapaaseen veneilyyn varattuja yleisiä alueita. Patasuon lähialueella (0,5 – 2 km) sijaitsee 22 kesäasuntoa, joista lähimmät 500 metrin etäisyydellä, yleinen uimaranta sekä veneranta. Turvetuotanto tapahtuisi yleisötilaisuudessa annetun tiedon mukaan haku-menettelyllä, joka aiheuttaa vähemmän pölyhaittaa kuin imuvaunumetelmä. Kuitenkin turpeenosto tapahtuu poutasäällä, jolloin vapaa-aikaakin järven rannalla vietetään. Pöly- ja meluhaitta on ilmeinen. Pölyn etenemiseen vaikuttaa maasto, vallitseva tuulen suunta ja sen voimakkuus. Maasto on järven ja turvesuon välissä tasaista ja puusto matalaa ja yleisin tuulen suunta kesäisin on etelä- ja länsituuli, joten pöly- ja meluhaitoilta ei voi välttyä. Mielipiteen esittäjien mukaan Patasuon muuttaminen turvetuotantoon aiheuttaa Iso Lamujärvelle rahallisesti ja luonnonarvot huomioon ottaen suuremmat haitat kuin siitä arvioitua hyödyt ovat, ja kannattavat hankkeen toteuttamatta jättämistä siten, että suo joko ennallistetaan tai jätetään nykyiseen tilaan.

FF omistaa Iso Lamujärven rannalta loma-asunnon ja huomauttaa, että viimeisten parin-kolmenkymmenen vuoden aikana tulleet muutokset järven tilaan ovat olleet suuret ja näkyvät. Syynä ovat metsä- ja suo-ojitukset, veden korkeuden säätely ja kaukokulkeumat. Järvi on suhteellisen matala, joten vesimäärä ei loputtomasti kestä kuormitusta. Vallitsevat tuulen suunnat Patasuolta ovat järvelle päin, ja vähäiseksikin arvioitu turvepöly saisi jäädä tulematta järveen. Myös melu kantautuu järvellä kauemmas. Iso Lamujärven seutua on kehitetty virkistysalueeksi ja kesäasuntojen suuri määrä osoittaa sen tärkeyden.

GG sekä 318 (kolmesataakahdeksantoista) muuta allekirjoittajaa Iso Lamujärven ranta-asukkaina ja virkistyskäyttäjinä katsovat, että turvetuotannon aloittaminen Patasuolla aiheuttaa ympäristöhaittoja vesistölle. Turvepöly kulkeutuu Iso Lamujärveen, mikä lisää järven ravinnekuormitusta ja heikentää veden laatua. Järven rehevöityminen ja veden laadun heikkeneminen haittaa merkittävästi järven virkistyskäyttöä ja laskee rantakiinteistöjen arvoa. Allekirjoittajien mukaan hanketta ei pitäisi toteuttaa lainkaan.

4. YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus esittää lausuntonaan, ottaen huomioon arviointiohjelmasta saadut lausunnot ja mielipiteet, arviointiohjelmasta seuraavaa:

4.1 Hankekuvaus

Arviointiohjelmasta saa käsityksen siitä, mistä hankkeesta on kysymys. Hankkeen tarkoitusta on perusteltu liiketaloudellisin perustein, mutta tarkkoja tuotettavan turpeen käyttökohteita ei ole määritetty.

Patasuon alue on sarkaojitettu vuonna 1981 ja alueella on tehty pinnanmuokkaustöitä vuonna 1988. Oulun vesi- ja ympäristöpiirissä 28.6.1991 valmistuneessa turvetuotannon vesiensuojeluohjelmassa, joka perustui valtioneuvoston periaatepäätökseen vesiensuojelun tavoiteohjelmaksi vuoteen 1995 sekä vesi- ja ympäristöhallituksen turvetuotannon vesiensuojelua koskevaan valvontaohjeeseen, edellytettiin mm. Patasuolle haettavan vesioikeuden lupaa. Sitten Pohjois-Suomen vesioikeus antoi Kärämäen kalastuskunnan virka-apuhakemuksesta päätöksen nro 59/96/2, jonka mukaan Patasuolla on pidättydyttävä turvetuotannon aloittamisesta, kunnes hankkeelle on saatu lainvoimainen lupa.

Arviointiohjelmassa arvioitu YVAN aikataulu on melko tiukka. Arviointimenettelyä ei ole yhdistetty muiden lakien mukaisiin menettelyihin.

4.2 Vaihtoehtojen käsittely

Arviointiohjelmaan on valittu kolme arvioitavaa vaihtoehtoa, joista yksi on nollavaihtoehto, jolloin hanketta ei toteutettaisi lainkaan. 1- ja 2-vaihtoehdot eroavat toisistaan ainoastaan vesienkäsittelymenetelmien perusteella siten, että 1-vaihtoehdossa vesienkäsittelymenetelmät ovat suppeammat. Vaihtoehtojen valintaa ei ole perusteltu. 1-vaihtoehto ei ole todellisuudessa realistinen, sillä ympäristönsuojelulain mukaan lupaa ei myönnetä, ellei käytössä ole parhaan käyttökelpoisen tekniikan mukaiset ympäristönsuojeluratkaisut. Turvetuotannossa parhaaksi käyttökelpoiseksi tekniikaksi ei nykytietämyksen mukaan riitä pelkkä laskeutukseen perustuvaa tekniikka, vaan mukana täytyy olla jokin liukoisia ravinteita pidättävä menetelmä. Virtaamansäätöä ei rinnasteta liukoisia ravinteita poistaviin menetelmiin, joten vain 2-vaihtoehdossa vesienkäsittely on suunniteltu parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaatteiden mukaan.

2- vaihtoehdossa ensisijainen tarkasteltava liukoisia ravinteita poistava menetelmä on pintavalutus, josta tarkastellaan vielä erikseen sen soveltuvuus ympärivuotiseen käyttöön. Jos pintavalutuskentäksi alustavasti ajateltu paikka ei sovellu tai riitäkään, voidaan pintavalutuksen sijaan tarkastella jotain muuta liukoisia ravinteita poistavaa menetelmää. Yhteysviranomaisen toteaa, että 2- vaihtoehdossa pintavalutuksen lisäksi tulee tarkastella myös kemiallista vesienkäsittelyä.

Koska siis käytännössä jää nollavaihtoehdon lisäksi vain yksi todellinen toteutusvaihtoehto (2-vaihtoehto), on arviointiselostuksessa tarkasteltava esitetyn 1-vaihtoehdon sijaan korvaavana vaihtoehtona turpeen tuottamista uudella Vapon kehittelemällä tekniikalla. Uusi tuotantomenetelmä perustuu siihen, että turvetta ei kuivata tuotantokentällä, vaan sitä varten rakennetulla asfalttikentällä (= biomassakuivuri). Märkä turve nostetaan kauhakuormaajalla suosta, josta se siirretään pumppaamalla tai perävaunulla asfalttikentälle kuivumaan. Turve levitetään kentälle levitinvaunulla. Turvepalaset kuivuvat parhaimmillaan 1-2 vuorokaudessa. Uudessa tuotantomenetelmässä vain pieni osa turvetuotantoaluetta on kerralla käytössä. Pölyämistä ei käytännössä tapahdu ollenkaan, ja meluhaittakin vähenee tavanomaisesta ajokertojen vähennemisen myötä. Myös tulipalon vaara vähenee. Uuden vaihtoehdon ottamista puoltaa myös se, että kaikissa mielipiteissä keskeisimmäksi huolenaiheeksi nousivat haitalliset pölyvaikutukset ihmisten viihtyvyyteen sekä Iso Lamujärven tilaan. Uuden menetelmän vaikutusten arviointi voi olla haastavaa, mutta on silti järkevämpää kuin epärealistisen vaihtoehdon vaikutusten arvioiminen.

4.3 Vaikutukset ja niiden selvittäminen

Arviointiohjelman tarkoituksena on kertoa, mitä ja miten hankkeen eri vaihtoehtojen vaikutuksia aiotaan arvioida. Tässä arviointiohjelmassa on jo mainittu, jos hankkeella ei ole tiettyjä vaikutuksia. Kaikkia oletuksia ei ole kovin hyvin perusteltu. Ohjelmassa ei ole varsinaisesti esitetty ihmisen terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvien vaikutusten selvittämistä. Puutteena on myös pidettävä sitä, että ohjelmassa ei ole yksiselitteisesti kerrottu, miten mikäkin vaikutus arvioidaan (menettely). Siksi selostuksessa on kuvailtava tarkasti, miten arviot on tehty.

Arviointiohjelmassa ei ole kerrottu vaihtoehtojen vertailumenetelmiä eikä siten niiden mahdollisia epävarmuustekijöitä. Arviointiselostuksessa tulee jokaisessa alakohdassa selvittää mainitut vaikutukset kunkin vaihtoehdon kohdalta erikseen ja vertailusta tulee tehdä helposti luettava esim. taulukkomuotoinen yhteenveto, jossa kaikkien vaihtoehtojen vaikutukset on kuvattu samalla tavalla. Vaihtoehtojen vertailussa tulee tiivistää, jäsentää ja tulkita päätöksentekoa varten kaikki YVAssa tuotettu tieto. Vaikutusalueet tulee esittää havainnollisesti kartalla.

Yhteysviranomaisen esittää seuraavia tarkennuksia ja lisäyksiä arvioitaviin vaikutuksiin:

Kasvillisuuteen, linnustoon ja luonnon monimuotoisuuteen

Koska kasvillisuus ja linnusto on inventoitu kesällä 2002 ennen YVA-menettelyn aloittamista, ei yhteysviranomaisen ole voinut ottaa kantaa tehtäviin selvityksiin. Patasuon alue on jokseenkin kokonaan sarkaojissa, jolloin luonnontila on selvästi muuttunut. Luontoselvitys on tehty riittävällä asiantuntemuksella. Luonnon monimuotoisuuden kannalta Patasuon alue on jo huomattavasti muuttunut, eikä tiedossa ole luonnon monimuotoisuuden asettamia esteitä turvetuotannolle. Luoteiskulmassa suunnitellun tuotantoalueen ulkopuolella on väärävärinäkuvan mukaan oligotrofinen rimpineva-alue, joka edel-

leen on varsin vetinen. Sillä saattaa olla linnustollista arvoa, mutta linjalaskenta ei ulottunut alueelle. Koska asiakirjoissa ei ole selvitystä em. rimpineva-alueen linnustosta, tulisi arviointiselostuksessa tuoda tämän alueen linnustollinen arvo esiin.

Pohjaveteen, kaivoihin ja arvokkaisiin pienvesiin

Ohjelmassa on todettu, ettei hankkeella ole pohjavesivaikutuksia, koska lähimpään pohjavesialueeseen on 2,5 km. Hankealueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole Oulun vesi- ja ympäristöpiirissä vuosina 1990-1992 inventoituja kalataloudellisesti ja luonnonsuojelullisesti arvokkaita pienvesiä. Koska lausunnoissa ja mielipiteissä ei ole tuotu muuta tietoa, ei pohjavesi- ja pienvesivaikutuksia tarvitse enempää arvioida. Selostukseen tulee kuitenkin kartoittaa lähialueen talousvesikäytössä olevat kaivot ja arvioida hankkeen mahdolliset vaikutukset niiden veden laatuun ja määrään.

Maisemaan ja kulttuuriperintöön

Maisemavaikutusten arviointiin ei ole huomautettavaa.

Ohjelmassa on todettu, ettei hankkeella ole vaikutusta maakuntakaavassa tärkeäksi luokiteltuun kulttuurihistorialliseen kohteeseen Miilurantaan etäisyyden vuoksi (4,8 km). Mikäli turvekuljetuksia ohjataan Miilurannan kautta, tulee lisääntyvän rekkaliikenteen mahdolliset vaikutukset myös Miilurannan kylään arvioida.

Luonnonvarojen hyödyntämiseen

Ohjelmassa on oletettu, ettei Patasuon alueella ole marjastus-, metsästys- eikä virkistysarvoa, mutta perusteluita olettamuksille ei ole esitetty. Nämä seikat tulee vielä varmistaa paikallisilta ihmisiltä esimerkiksi haastatteluin ja esittää asia arviointiselostuksessa. Moottorikelkkareittien sijainnit ja Patasuon merkitystä niiden käyttöön voidaan arvioida esitetyllä tavalla.

Vesistöön, kalastoon ja kalastukseen

Alapuolisen vesistön veden laatu, kalasto, kalastus, rapu ja ravustus voidaan selvittää ohjelmassa esitetyllä tavalla, mutta Viitapuron ja Luomajoen kalastotietoja tulee selvittää, koska niitä koskevia tietoja ei ole saatavissa velvoite-tarkkailusta.

Koska arviointiohjelmassa ei ollut mainintaa siitä, millä menetelmällä Patasuon aiheuttaman kuormituslisän vaikutusta alapuolisessa vesistössä aiotaan arvioida, tulee menettely kuvata tarkasti selostuksessa. Ohjelmassa ei myöskään ole esitetty alustavaa vaikutusrajausta, joten vaikutuksia on tarkasteltava niin kauas vesistössä alaspäin, kuin niitä laskennallisesti voidaan todeta.

Selostuksessa aiotaan myös arvioida kuormituksen vaikutus alapuolisen vesistön virkistyskäyttöön, mikä edellyttää, että ensin selvitetään vesistön virkistyskäyttö. Arviointimenetelmää ei ole kuvattu. Pölypäästöjen vaikutusta Iso Lamujärveen tulee arvioida seuraavassa kappaleessa esitetyllä tavalla.

Patasuon suunniteltua tuotantoaluetta ei ole vielä eristysoitettu. Arviointiselostuksessa tulee arvioida tuotantoalueen eristämisen vaikutukset Viitapuron valuma-alueeseen sekä vaikutukset alueen ulkopuolella luoteisosassa olevaan luonnontilaiseen rimpinevaan.

Pölyvaikutukset

Kuten ohjelmassakin todetaan, pölyvaikutusten arviointiin liittyy monia epävarmuustekijöitä. Kuitenkin tässä tapauksessa, kun osassa lausunnoista sekä kaikissa mielipiteissä ollaan huolissaan eniten pölyvaikutuksista niin Iso Lamujärveen kuin ihmisten viihtyvyyteen, on selostuksessa pyrittävä käsittelemään mahdollisimman monipuolisesti pölyvaikutuksia. Pölyvät työvaiheet ja pölyämisen ehkäisemiskeinot tulee kuvata. Selostuksessa on eroteltava terveyshaittaa aiheuttavan pölyn osuudet ja leviäminen. Pölyvaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon, että järven rannalla on runsaasti loma-asutusta, jonka käyttö jaksottuu samaan aikaan pölyävimmän tuotantovaiheen kanssa. Arviointiselostuksessa on esitettävä Iso Lamujärven veden laatu, jotta pölypäästöjen vaikutuksia järven veden laatuun voidaan arvioida. Erikseen on tarkasteltava pölyn vaikutusta järven rannalla olevaan loma-asutukseen ja ihmisten viihtyvyyteen sekä virkistyskäyttöön. Tarkasteltava alue on syytä rajata ohjelmassa esitettyä yhtä kilometriä laajemmaksi.

Meluvaikutukset

Meluvaikutuksia arvioitaessa tulee huomioida järven pinnan vaikutus melun leviämiseen.

Liikenteen vaikutukset

Liikenteen vaikutusten arviointimenetelmiin tulee pakokaasupäästöjen lisäksi arvioida pöly- ja meluvaikutukset lähinnä ihmisiin kohdistuvina vaikutuksina. Myös vaikutukset tiestön kuntoon sekä lisääntyvän rekkaliikenteen muut vaikutukset (esim. lisääntynyt turvallisuusriski koululaisille ja muille tienkäyttäjille) tulee arvioida.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Yhteysviranomaisella ei ole tähän kohtaan lisättävää.

Uusi maankäyttö tuotannon jälkeen ja toiminnan riskit

Asiat voidaan esittää esitetyllä tavalla, mutta jälkihoitovaiheen sekä eri jälki käyttömuotojen mahdollisia ympäristövaikutuksia tulee myös alustavasti tarkastella.

4.4 Osallistuminen

Arviointiohjelmassa on esitetty arviointimenettelyn ja siihen liittyvän osallistumisen järjestämistä kohdissa 1 ja 7 (yleisötilaisuudet arviointiohjelmasta sekä -selostuksesta sekä mielipiteen antamisen mahdollisuus arviointiohjelmasta sekä -selostuksesta). Ohjelman mukaan muita keinoja, (esim. kyselyt, haastattelut) ei ole tarkoitus järjestää.

4.5 Raportointi

Arviointiohjelma on ulkoasultaan ja sisältörakenteeltaan riittävän selkeä.

4.6 Yhteenveto ja ohjeet jatkotyöhön

Arviointiohjelma sisältää pääosin ne tiedot, joita YVA-lain ja asetuksen mukaan arviointiohjelmassa tulee esittää. Arviointiselostusta laadittaessa on edellä esitetty joitakin tarkennusvaatimuksia, jotka tulee selostusta laadittaessa ottaa huomioon. Arviointiohjelman tarkistustarpeet liittyvät lähinnä selvitysmenetelmien sekä niihin liittyvien oletusten ja epävarmuustekijöiden kuvaamiseen. Paikalliset asukkaat ovat eniten huolissaan hankkeen pöly- ja meluvaikutuksista, joten näiden vaikutusten selvittämistä tulee arviointiselostuksessa

korostaa. Muutenkin arviointiselostuksessa tulee selkeästi tuoda esiin ihmiseen kohdistuvat vaikutukset. Hankkeen vaihtoehtotarkastelussa tulee esitetty 1-vaihtoehto korvata vaihtoehdolla, jossa tarkastellaan Vapon kehittämää uutta pölyämätöntä tuotantomenetelmää.

Arviointiselostuksessa tulee asetuksen mukaan esittää ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia sekä ehdotus seurantaohjelmaksi. Arviointiselostuksen tulee olla havainnollinen ja ymmärrettävä siten, että vaihtoehtojen vertailu on mahdollista. Havainnolliseen, yleistajuisen ja ytimekkääseen yhteenvetoon tulee myös panostaa.

5. LAUSUNNON NÄHTÄVILLÄOLO

Yhteysviranomaisen lausunto on nähtävillä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa osoitteessa Isokatu 9, Oulu sekä Pyhännän, Piippolan ja Kärsämäen kunnanvirastoissa sekä pääkirjastoissa kolmen kuukauden ajan alkaen 15.12.2005. Lausunto on nähtävillä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen internet-sivuilla osoitteessa www.ymparisto.fi/ppo -> Ympäristönsuojelu -> Ympäristövaikutusten arviointi -> Vireillä olevat YVA-hankkeet -> Patasuon turvetuotantohanke, Pyhäntä, Piippola ja Kärsämäki.

Alkuperäiset asiakirjat säilytetään Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen arkistossa. Kopiot lausunnoista ja mielipiteistä lähetetään lausunnon liitteenä hankkeesta vastaavalle. Lausunto lähetetään tiedoksi lausunnonantajille ja mielipiteen esittäjille sekä niille, joilta lausuntoa pyydettiin.

Ympäristönsuojelupäällikkö

Juhani Kaakinen

Insinööri

Kirsi Kalliokoski

SUORITEMAKSU

5850 euroa

JAKELU
TIEDOKSI

Vapo Oy, Oulu suoritemaksua vastaan
Ympäristöministeriö
Suomen ympäristökeskus
Pyhännän kunta
Piippolan kunta
Kärsämäen kunta
Siikalatvan ympäristöpalvelut
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto
Kainuun TE-keskus/kalatalousosasto
Metsähallitus, Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry.
Pyhäjokivarren kalastusalue
Kärsämäen osakaskunta
Tiehallinto, Oulun tiepiiri
Iso-Lamujärven suojeluyhdistys
Pyhännän Mallorca Oy

Muut mielipiteiden esittäjät

LIITTEET

1. Pyydetty lausunnot
2. Maksun määräytyminen ja maksua koskeva muutoksenhaku

LIITE 1

Pyydetty lausunnot:

Pyhännän kunta
Piippolan kunta
Kärsämäen kunta
Siikalatvan ympäristöpalvelut
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto
Kainuun TE-keskus/kalatalousosasto
Metsähallitus, Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry.
Pyhäjokivarren kalastusalue
Kärsämäen osakaskunta
Tielaitos, Oulun tiepiiri

Maksun määräytyminen ja maksua koskeva muutoksenhaku

Maksu määräytyy ympäristöministeriön asetuksessa (1237/2003) olevan alueellisen ympäristökeskuksen maksullisia suoritteita koskevan maksutaulukon mukaisesti.

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että lausunnosta perittävän maksun määrittämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua ympäristökeskukselta kuuden kuukauden kuluessa tämän lausunnon antamispäivästä.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite, vaatimus maksun muuttamiseksi sekä oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän tai oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite. Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määrittämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin oikaisuvaatimus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen postiosoite on PL 124, 90101 OULU ja käyntiosoite Isokatu 9, Oulu.